

ляється специфіка діяльності суспільств взаємного страхування судновласників. У статті виділяються проблемні питання, які виникали в процесі формування і функціонування клубів взаємного страхування судновласників.

Ключові слова: взаємне страхування, клуб взаємного страхування, суспільства взаємного страхування, страхова премія (внесок), відповідальність судновласників, фіксований або варійований (змінний) страховий внесок, страхове відшкодування, страховик, сюрвеєр.

Аннотація

Адамов А. С. Взаимное страхование судовладельцев. Опыт европейских стран. — Статья.

Статья посвящена изучению истории возникновения и развития клубов взаимного страхования судовладельцев, а также принципам их деятельности. Автор анализирует причины зарождения обществ взаимного страхования судовладельцев, отмечаются страны их возникновения и выделяется специфика деятельности обществ взаимного страхования судовладельцев. В статье выделяются проблемные вопросы, которые возникали в процессе формирования и функционирования клубов взаимного страхования судовладельцев.

Ключевые слова: взаимное страхование, клуб взаимного страхования, общества взаимного страхования, страховая премия (взнос), ответственность судовладельцев, фиксированный или варьируемый (переменный) страховой взнос, страховое возмещение, страховщик, сюрвеер.

Summary

Adamov A. S. Mutual Insurance of Shipowners. European Countries Experience. — Article.

The indicated article is devoted the study of history of origin and development of clubs of mutual insurance of shipowners, and also principles of their activity. An author analyse reasons of origin of fund of shipowners associations, the countries of their origin are marked and the specific of activity of fund of shipowners associations is selected. Problem questions which arose up in the process of forming and functioning of clubs of mutual insurance of shipowners are selected in the article.

Keywords: mutual insurance, club of mutual insurance, fund association, insurance premium (payment), responsibility of shipowners, fixed or varied (variable) insurance payment, benefit, insurer, sурveer.

УДК 347.764:368.19:7

В. О. Токарева

ДОГОВІР СТРАХУВАННЯ ПРЕДМЕТІВ МИСТЕЦТВА ТА КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Традиційно, визначають три види страхування залежно від майнових інтересів, що підлягають страховому захисту: майнове, особисте та страхування відповідальності. Зазначені види страхування у свою чергу мають свої підвиди.

Страхування художніх колекцій, картин, гравюр, малюнків, унікальних предметів, гобеленів, антикваріату, художніх виробів із скла, виробів з дорогоцінних металів, виробів з коштовного, напівдорогоцінного та кольорового каміння та інших цінностей та предметів мистецтва належить до майнового страхування.

Досить довгий період часу страхування подібних об'єктів здійснювалося більшістю українських та російських страховиків по загальних правилах, прийнятих страховиками, та договорах майнового страхування, які спочатку розроб-

лялися для страхування предметів звичайного домашнього побуту та офісної техніки. В іншому випадку страхування досить коштовних предметів виділяється із загальної маси об'єктів вжитку страховиками. Але навіть така вибірковість та страхування предметів мистецтва та культурних цінностей за окремим договором надають власникові твору все-таки недостатній захист від можливих ризиків та при цьому накладають на власника додаткові обов'язки щодо забезпечення збереження майна і негативно впливають на вартість страхування.

Так, якщо страховий тариф для звичайного майна становить в середньому 0,25–1,5 відсотка, то страхування культурних цінностей та предметів мистецтва страхується по більш високій ставці 1,5–2 відсотки від вартості майна в рік. Тому природно, що договори страхування культурних цінностей та предметів мистецтва ув'язнені на стандартних умовах майнового страхування, незважають на специфіку самих об'єктів страхування, і не покривають одні з найбільш вірогідних ризиків страхувальників та вигодонабувачів.

Викладене поштовхуло страхові компанії відмовитись від подібної практики та здійснити крок до розроблення заяв та спеціальних правил та форм договорів (полісів) для страхування об'єктів культурної спадщини та предметів мистецтва. Слід відзначити ряд переваг такого підходу для страхувальників та вигодонабувачів. Відтак, пакет звичайного майнового страхування включає такі ризики, як пожежу, вибух побутового газу, аварії водопровідної, опалювальної, каналізаційної та інших систем, протиправні дії третіх осіб, стихійні лиха, падіння дерев або літальних апаратів, бій віконних шибок та вітрин тощо. Останнім часом стає актуальним страхування майна від пошкодження та знищення внаслідок актів тероризму.

Разом з цим стандартизований підхід не охоплює такі ризики власників предметів мистецтва та культурних цінностей, як розшарування або розтріскування фарб на художньому полотні. Або такий фінансовий ризик, як некоректно проведена оцінка предмета, чи ризик загибелі, пошкодження одного з предметів неділимої єдності (парних предметів), втрати комерційної вартості однієї або декілька речей з цілісного ансамблю (гарнітуру, сервізу), адже будь-яке подібне порушення єдності досить негативно позначається на комерційній вартості речі. Також існує ризик знецінення речі внаслідок дії чинника ризику, покритої страхуванням. Так прикладом може бути випадок, коли, отримавши після розриву полотна, гобелена, появи тріщин на керамічних виробках страхове відшкодування, власник цінності може відреставрувати предмет. В той же час комерційна вартість предмета все одно знизиться та вивезення такої речі для експонування так часто, як раніше, вже не є можливим (будь-яке транспортування — додатковий стрес для пошкодженої речі) [1].

Також слід зазначити, що при страхуванні подібних речей в заяві страховикові про настання страхового випадку вказуються як вартість роботи реставраторів, транспортування пошкодженої цінності на реставрацію, дорожні витрати реставратора, вартість матеріалів для відновлення об'єкта, так і грошова оцінка втрати ринкової вартості. Останню складову визначити досить важко, тому що страхування культурних цінностей все ще залишається досить екзо-

тичною послугою для нашої держави, стійка практика зі встановлення розміру втрат від втрати ринкової вартості не склалася, а тому відсутній сталий підхід у цій сфері.

В зарубіжній практиці виділяють два шляхи вирішення питання щодо страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату. Страхувальник може укласти договір страхування на індивідуальних умовах та на індивідуальній основі встановити набір ризиків, від яких він хоче застрахувати належні йому твори або може вибрати поточний поліс страхування ринкової вартості.

Страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату зарубіжними страховиками здійснюється на умовах від всіх ризиків або «від зворотного», коли перераховуються не страхові ризики, а ризики, які не є страховими [2]. Слід зазначити, що українськими страховиками договори страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та культурних цінностей на умовах від всіх ризиків не укладаються.

Згідно із стандартними умовами договору (полісу) страхування творів мистецтва (Fine Arts policy) страховиками окремо обумовлюється перелік подій, настання яких не визнається страховими випадками. У зв'язку з цим страховиком не відшкодовуються збитки, які виникли внаслідок [3]: природних змін (зношення), занепаду, наявності прихованих внутрішніх дефектів; впливу комах, радіації. Зносу, поступового погіршення внаслідок впливу комах, паразитів, або виявлення дефекту (дефект відноситься до фізичних характеристик речі або прогресування в ньому раніше наявних дефектів, що спричинило погіршення цієї речі без стороннього втручання) [3]; конфіскації, експропріації, арешту, знищення або пошкодження застрахованого об'єкта за розпорядженням державних органів, затримання та вилучення речі, пред'явлення претензій з боку третіх осіб, які заперечують право власності на ці твори мистецтва. Прикладом такого випадку може бути, пред'явлення вимоги про повернення тих або інших речей, втрачених після революції або в ході Другої світової війни, дійсному або уявному власникові, його спадкоємцеві [1].

Страховиком не відшкодовуються збитки, які заподіяні внаслідок (хоча за окремими умовами договорів страхування можливо передбачити відшкодування даних збитків):

– будь-якого ремонту, відновлення, реставрації, процесу ретушування, внесення будь-яких інших змін. Приклад, коли особою укладено договір, відповідно до переліку, що додається до її договору страхування домашніх речей, яким охоплюються кілька картин та деякі скульптури. Так, звернувшись з метою оцінки одного із предметів, особі рекомендується, незважаючи на вже існуючу цінність картини, для того щоб її вартість більш зросла, здійснити відновлення. В результаті некоректно змішаної пропорції матеріалів майстер наносить пошкодження та мастить портрет. Ці пошкодження не будуть покриватися за рахунок полісу «поплавка» відповідно до доданого переліку;

– впливу шкідливого світла, вологості або зміни температури. Виняток виникає, коли шкода спричинена пожежею або бурями;

– впливу електронної або механічної несправності або поломки.

Прикладом є випадок, коли внаслідок сплесків напруги металеві ґрати, за якими зберігаються предмети, пошкоджують статуетки, вироблені з крихких та делікатних матеріалів [3];

– лому вітражів, виробів зі скла, скульптур із мармуру, фарфору та аналогічних крихких предметів. Окрім пошкоджень, покритих договором страхування, заданих внаслідок: вогню, удару блискавки, бурі, вибуху, землетрусу, повені або зіткнення, сходження з рейок або скасування залізничного транспорту.

Ризик втрати або пошкодження культурних цінностей зростає в період їх транспортування та експонування на виставках. Так як під час перевезення багатьох цінностей необхідно враховувати максимально можливу кількість досить специфічних ризиків, тому страхувати такі об'єкти, як вантажі, нехай навіть дуже дорогі, недопустимо. Так у відношенні «виїзних» виставок творів мистецтва діє формула «wall to wall» — від стіни до стіни або від цвяха до цвяха, на умовах «від приміщення до приміщення», «від порту до порту» і з будь-якого місця в світі в порт і з порту в будь-яке місце в світі, включаючи повернені предмети [1; 3].

Договір страхування предметів мистецтва на умовах «wall to wall», розроблений провідними зарубіжними страховиками, дозволяє врахувати в одному пакеті всі можливі ризики фізичної втрати або пошкодження, що виникли з будь-якої причини в період дії договору страхування, включаючи збитки від землетрусів [4].

Стандартна ціна на таке страхування за стандартних (досить жорстких) умов забезпечення безпеки і збереження об'єкта — від 1,5 до 2 % від вартості об'єкта. При страхуванні дорогих об'єктів (частіше це об'єкти, вартістю понад 100 тисяч доларів) тарифи збільшуються і за інших рівних умов можуть становити до 3–3,5 відсотка. В таких випадках страховики перестраховують свої ризики у іноземних страхових компаніях [2].

Відповідно до договору страхування предметів мистецтва на умовах «від стіни до стіни» (wall to wall) не покриваються: прямі збитки, заподіяні об'єкту в результаті ремонту, реставрації, внесення змін тощо (дане виключення не поширюється на випадки збитків або втрати майна в результаті ремонту, реставрації, внесення змін і тому подібного, якщо вони здійснювалися за розпорядженням страхової компанії); збитки, понесені страхувальником в результаті пошкодження майна комахами (міль, жучок), а також збитки, пов'язані з поступовим зносом та з дефектами, що були раніше.

Страхуванню підлягають картини, гравюри, гобелени, коштовні килими, скульптури, предмети з мармуру, бронзи, антикварні меблі, рідкі книги, старовинне срібло, манускрипти, фарфор, предмети із скла, старовинні дрібнички, брошки, сережки, інші прикраси, колекції книг, підшивки періодичних видань, фотографії, слайди і інші цінності [5]. Ці речі вважаються застрахованими як в момент, коли їх готують до відправки (знімають з постійного місця — із стіни, із стійки, постаменту, упаковують, переносять, вантажать), і у момент перевезення (нерідко спеціальними автомобілями), та під час зберігання, та при розпаковуванні, монтажі, експонуванні, демонтажі до того моменту, поки об'єкт знову не займе своє постійне місце.

Таким чином, дія страхового покриття поширюється на будь-які види перевезень по землі, повітря, воді; на період перебування майна на виставці; у перевалочних пунктах; у приміщеннях для тимчасового зберігання, упаковки, накопичення для подальшого транспортування; у приміщеннях, що належать власникам вантажів, на складах, а також в приміщеннях, що належать іншим особам, відповідальним за вантаж.

У випадку повної втрати одного з парних предметів або предмета, що є частиною комплексу, страховик здійснює відшкодування повної вартості цих предметів або комплексу. Парні або комплектні предмети, що залишилися не пошкодженими, підлягають передачі страховій компанії. За бажанням страхувальника він може викупити ці речі за ціною, встановленою незалежними експертами. Кандидатури експертів підбираються за погодженням сторін [6].

Під час страхування чужих ризиків страховик, в першу чергу, прагне мінімізувати свої ризики, а тому в подібних договорах страхування передбачається обов'язок клієнта забезпечити упаковку і розпаковування вантажу спеціально підготовленими пакувальниками. Це можуть бути як співробітники страхувальника (наприклад, працівники музею, галереї), так і найняті майстри пакувальної справи. У подібних договорах страхування особливо ретельно домовляються щодо умови про необхідність забезпечити можливість особи, супроводжуючій об'єкт, бути присутній при його упаковці, перевезенні, монтажі і демонтажі, вантаженні-вивантаженні [7]. Передбачаються і спеціальні вимоги до упаковки. Наприклад, перевезення картини в спеціальному контейнері, де підтримується необхідна температура і потрібний рівень вологості. Конкретизуються і способи здійснення даних операцій, ретельно опрацьовуються маршрути перевезення, деталізуються умови зберігання, експонування, детально прописуються вимоги до безпеки на всіх етапах.

Однак залишається єдине слабе місце в даному ланцюжку — аеропорти. У зв'язку з тим, що на території аеропорту в особи, яка супроводжує об'єкт, не завжди є можливість стежити за вантажем, його станом, вантаженням-розвантаженням, збереженням. Тому при переміщенні коштовних або крихких предметів повітряним транспортом у власників коштовних предметів та страховиків є вагомий привід хвилюватися за долю вантажу [7].

Вартість страхування на умовах wall to wall визначається залежно від вартості об'єктів, географічних меж маршруту перевезення та вигляду транспорту, умов безпеки та інших. Назва передбачає страховку на умовах «від стіни до стіни», або інакше «від цвяха до цвяха» (поліс, що отримується страхувальником, інакше називають ще «поплавцевим»).

Слід відзначити, що під час перевезення декількох картин, гравюр, марок одним видом транспорту на коротку відстань (в межах міста Одеси) ризик пошкодження об'єкта страхування при транспортуванні, вантаженні-розвантаженні є мінімальним. Але ризик різко зростає при доставці досить великого об'єкта (скульптури, колекційного автомобіля, коштовного гобелена або килима) декількома видами транспорту, з чисельними перевантаженнями та необхідністю тимчасового розміщення вантажу в складських приміщеннях, навіть

добре охоронюваних. В останньому випадку вартість страхового поліса збільшується в декілька разів.

Порядок сплати страхової премії залежить від того, чи страхується однократне перевезення, або ж договір/поліс діє на всі перевезення конкретного страхувальника протягом року. Відповідно, страхова премія може сплачуватися або одним платежем, або платежами залежно від кількості перевезень.

Для страхування ризиків, що не увійшли до пакету, страхувальник може укласти окремі договори страхування з страховими компаніями, які надають необхідне покриття.

На підставі висновків експертизи предмета мистецтва, наданих експертами, фахівцями та мистецтвознавцями, страховиком оцінюється ступінь ризику та розраховується розмір страхової премії.

Разом з цим в процесі реалізації договору міра ризику може мінятися, так тимчасово непрацююча сигналізація, проведення ремонту в обладнаному для зберігання предметів мистецтва та цінностей приміщенні. Під час збільшення ступіня ризику необхідно внесення змін до договору страхування, відповідно, можливо збільшення розміру страхової премії та можливо розширення прав страхувальника з приводу здійснення контролю за використанням майна. У випадку неповідомлення страховика про виниклі зміни при настанні страхового випадку він отримує право надати обґрунтовану відмову у виплаті.

Враховуючи викладене, слід зазначити, що незважаючи на значну специфіку страхування творів мистецтва, антикваріату та культурних цінностей, розвиток даного виду страхування для вітчизняних страховиків є досить привабливим. В той же час можна констатувати зростаючу зацікавленість власників предметів мистецтва та культурних цінностей в укладенні подібних договорів страхування.

Література

1. Покидова Е. Арт страхование. Часть 1 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://artinvestment.ru/invest/law/20070628_1art_insurance.html#1.
2. Искусство требовать жертв // Русский полис. — 2008. — № 8. — С. 12.
3. Fine arts insurance 430.3. (April, 2009) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.roughnotes.com/pfm/400/430_0300.HTM.
4. Кондрашова О. Как застраховать искусство на миллионы // Личные деньги. 2005. № 5. С. 17.
5. Fine art insurance/ Business and finance bulletin [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ucop.edu/ucophome/policies/bfb/bus1.pdf>.
6. Гордиенко Ю. Рынок страхования произведений искусства и коллекций // Финанс. — 2004. 29 сент. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.finansmag.ru>.
7. Покидова Е. Арт страхование. Часть 2 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://artinvestment.ru/invest/law/20070710_2art_insurance.html.

Анотація

Токарева В. О. Договор страхування предметів мистецтва та культурних цінностей. — Стаття.

Стаття присвячена питанням укладення договорів страхування предметів мистецтва та культурних цінностей. Визначені ризики, настання яких покривається договором страхування творів мистецтва, та специфічні випадки пошкодження притаманні саме предметам мистецтва, які не охоплюються страховим покриттям. На даний час обмежена кількість страхових компаній, що

пропонують таку послугу, як страхування предметів мистецтва, разом з цим цей сектор страхування є досить привабливим для страховиків.

Ключові слова: страхування предметів мистецтва, галереї, приватні та корпоративні колекції, ризики транспортування, експертиза творів мистецтва, перестраховування, страхове покриття предметів мистецтва, постійні колекції, від стінки до стінки, від цвяха до цвяха.

Анотація

Токарева В. О. Договор страхування предметів мистецтва и культурных ценностей. Стаття.

Статья освещает основные аспекты заключения договора страхования предметов искусства и культурных ценностей. Определены риски, которые покрываются договором страхования предметов искусства и специфические повреждения которых не включаются в страховое покрытие. В данное время ограниченное число страховых компаний предлагают услуги по страхованию предметов искусства, несмотря на это, данный сектор страхования является достаточно привлекательным для страховщиков.

Ключевые слова: страхование предметов искусства, экспертиза, перестрахование, страховое покрытие предметов искусства, от стенки до стенки, галереи, частные и корпоративные коллекции, выставки, риски транспортировки, от гвоздя до гвоздя, постоянные коллекции.

Summary

Tokareva V. O. Fine Art Insurance. Article.

The article tells about problem aspects of fine art insurance. Insurance of artworks is a fairly common trend abroad, and remains a relatively new concept in Ukraine. At the moment, there are only a limited number of companies offering insurance for fine art. However fine art insurance is sufficiently attractive for insurers.

Keywords: fine art insurance, expertise, reinsurance, art coverage, wall to wall, galleries, private and corporate collections, exhibitions, transit risks, permanent collections, foreign transportation.

УДК 347.754:656.7:351.746.1(477)

Д. Г. Степанович

ДОГОВІР ОБСЛУГОВУВАННЯ АВІАЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ В ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Одним із пріоритетних завдань України є забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів.

Відповідно до статті 6 Закону України «Про державну прикордонну службу України», Державна прикордонна служба України (далі — Держприкордонслужба України) є правоохоронним органом спеціального призначення, на який, згідно зі ст. 1 цього Закону, покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морський) економічній зоні.

Важливою умовою належного виконання Держприкордонслужбою України цих надзвичайно важливих завдань для суспільства та держави є розвиток і вдосконалення тактики дій прикордонної авіації, яка у свою чергу належним чином зможе здійснювати захист суверенних прав України.

З метою посилення ефективності застосування прикордонної авіації з кожним роком збільшується коефіцієнт присутності авіації на державному кордоні. Особливістю застосування прикордонної авіації є те, що літаки й вертольоти